

Kjak



Levi Mørk
*valevni til løgtingsvali fyri allar Føroyar
Javnaðarflokkurin*

Vit mugu ikki gloyma Sandoyinna og hinar útoyggjarnar!

Nú tá ið ein er uppstillaður til komandi løgtingsval, er tað sjálvandi ein skylda at hava greið politisk mál um hvussu okkara land skal skipast á øllum økjum.

Tað er eisini umráðandi, at rætt verður raðfest frá politiskari síðu um alt Føroya land. Føroyar eru jú í dag eitt valdømi og tí er tað okkara skylda sum stilla upp til komandi løgtingsval, at varpa ljós á alt landið. Eisini tey økini sum liggja í útjaðaranum av landinum.

Tað er serliga raðfest-ingarnar í Sandoyinni, sum eg ætli at koma inn á her. T.e. um samferðslunetið, vinnulívið, almennur stovnar og trivnaðurin hjá fólki í Sandoyinni.

Eg kenni fleiri sandoyingar, sum hava fortalt mær, um teir trupulleikar sum Sandoyggjin hevur at dragast við í dag. Tiskil vil eg her fara eitt sindur inn á tað í hesari grein.

Fyri tað fyrsta, eg kenni væl

sjálvur, hvussu tað er, at koma frá einari útoyggj og at vera við skerdan lut. Eg havi búið í Vági í 29 ár og harvið kenni eg til “at vera og føla seg uttanfyri”, tá ið politiskar raðfestingar hava verið framar.

– Ein av møguligu orsøkin til at trivnaðurin millum fólk í Sandoyinni er dalandi, er kanska alt hetta prátið um ein nýggjan undirsjóvartunnil til Sandoyinna.

Vit vita eisini væl at tíðirnar eru sera ringar í Føroya landi í dag. Útlitini eru heldur ikki tey somu nú fyri einum undirsjóvartunnil, enn fyri fáum árum síðani. Men, eg ynski sjálvsagt ein tunnil til sandoyingar. Nær hann verður gjørdur veit eg ikki enn.

Tá ið trupulleikar eru, eitt nú við ferðasambandi til og frá Sandoyinni og onkur talar at í miðlunum hesum viðvíkjandi, ja so vera tey kallað fyri at vera grenj. Hetta kenni eg eisini aftur frá tíðini tá ið eg

búði í Vági.

Nýggjasta dømi er, at Teistin ikki er í sigling í lýtuni og hetta hevur jú stórar fylgjur fyri trivnaðin og fólkið í Sandoyinni.

Henda farleiðin er ikki nóg einasti møguleiki hjá teimum sum hava arbeiði, ganga í skúla í miðstaðarøkinum. Hetta er jú teirra farleið fyri at koma til og frá oynni. Men enn ber ikki til hjá teimum, at koma aftur og fram áðrenn og aftaná skúlatíð og arbeiðstíð.

Eg hugsi serliga um ungdomin og onnur sum arbeiða í Havn og tey noyðist av somu orsøk, at finna sær búgv í miðstaðarøkinum. Í staðin fyri, at farleiðin var broytt til teirra fyrirun.

Tey ungu eru oftani uml. 15 til 18 ára aldur sum ganga í skúla í Havn, har tey leiga og búgva fyri nógvar pengar sum foreldur teirra oftani ikki hava ráð til at borga fyri.

Tað er ein skylda at tey

kunnu koma aftur og fram til Sandoyinna eftir skúlatíð og arbeiðstíð. Um so tað er farleiðin til Hestur, sum er trupulleikin, ja so má ein onnur loysn finnast har.

Men farleiðin er ikki nóg góð sum nú er og tað er ikki heilt rætt at ungdomurin sum er ættaður av Sandoyinni, skal tvingast til at búgva í miðstaðarøkinum av somu orsøk.

Men so er spurningurin, um tey ungu eru búgvín til at vera í miðstaðarøkinum? Hin spurningurin er so um foreldur teirra ikki halda teimum aftur, við at lata tey fáa sær útbúgving í Havn av økonomisku orsøkum?

Ein heilt annar trupulleiki er so, har eru ikki nógvir almennir stovnar, sum eru í Sandoyinni í dag. Ein orsøk er, at teir eru fluttir aðrastaðni og eingin nýggjur er komin í staðin.

Trupulleikin hjá sandoyingum stendur við og versnar,

teimum vanta arbeidsplass, so sum almennir stovnar o.a. Teimum er eisini lova ymiskir stovnar gjøgnum tíðina, eitt nú ein nýggjan Listaskúla.

Eg sigi ikki, at vit skulu flyta nakrar stovnar til Sandoyinna ella ikki. Men hvat við, at hugsa um støðuna hjá sandoyingum og útjaðaran yvirhøvur, tá ið stovnar vera lagdur út frá politiskari síðu.

Vinnulívinum í Sandoyinni vantar eitt nú aliloyvir við Sandsvág og orsøkina til hesa politisku raðfesting kenni eg ikki.

Sum kunnugt, hava sandoyingar ikki fingið nakran undirsjóvartunnil enn og fólkið sum har búleikast, eru vorðin gislar av somu ætlan.

Sjálvandi skulu tey hava ein undirsjóvartunnil, men tað skal vera livandi í Sandoyinni inntil so verður.

Eg skal heldur ikki gera meg klókan uppá hvat er rætt fyri Sandoyinna, viðvíkjandi

kommunusamanlegging, ella hvat fyri ætlanir tey hava har suðri.

Men tey skulu vera væl komin til Tórshavnar kommunu. Men, fyrst mugu tey sum har búgva taka eina støðu um, hvat tey vilja og halda um komandi kommunusamanlegging.

Eg haldi, at vit frá politiskari síðu, mugu taka støðuna í Sandoyinni fyri fult og ikki kallað tey fyri grenj, tá ið okkurt er áfatt. Tey skulu jú liva inntil og aftaná ein nýggjan undirsjóvartunnil.

Støðan hjá nólsoyingum og skúvoyingum, má loysast við nýggjum skipum, sum eru nútíðarhóskandi. Hetta er eisini í trá við útjaðarapolitikkin, sum var samtyktur í løgtinginum fyri nøkrum árum síðani. Har prosjektera var eisini við nýggjaru ferju til nólsoyingar. Nei vit mugu ikki gloyma Sandoyinna og hin útjaðaran í Føroyum.

Útlendingamálið er væl úr hondum greitt

Í útvarpinum í gjárkvøldið greiddi lögmaður frá ivamálum í samband við yvirtøkuna av útlendingaøkinum. At sambandsflokkurin og lögmaður eru í iva um eina yvirtøku, skilji eg væl, men tað er ikki rætt, at tað eru so nógv ivamál í samband við yvirtøkuna, sum lögmaður vil vera við. Sum landsstýriskvinna við málinum um hendi fram til 6. april 2011, var meiri og minni alt komið undir land í samband við yvirtøkuna, tó vantaði svar frá Schengen, hvat viðvíkur marknaðeftirlitinum. Hetta var høvuðsorsøkin til, at yvirtøkan ikki varð lögð fyri Tingið fyri síðsta framløgudag, sum var 1. mars. Svárið kom seinni í apríl frá donsku myndugleikunum, at tað juridiskt ikki er nakað í vegin fyri at yvirtaka marknaðeftirlitið og framhaldandi vera ein partur av

Schengensamstarvinum. Nú varðar lögmaður sjálvur av yvirtøkulógini, og er tað lögmaður, sum formliga skal fremja yvirtøkuna vegna landsstýrið og leggja lógina fyri Tingið. Tá tað nú framhaldandi verður sagt, at so nógv ivamál eru í samband við yvirtøkuna, so eru hetta allarhelst reinar undanfærslur hjá minnilutasamgonguni. Vit sóu hetta í ólukumáta í samband við yvirtøkuna av sakførarastarvsemi, ein yvirtøka har alt lóggávuarbeiði, kunngerðir og eftirlit var komið uppá pláss, tá vóru tað bara onkrar aðrar undanfærslur frá umboðum hjá minnilutalandsstýrinum fyri ikki at fremja yvirtøkuna. Um so er, at man í landsstýrinum er komin eftir, at onkur viðurskipti skulu greinast nærri, so er 1½ ár til at fáa hetta greitt, tí útlendingaøkið verður fyrst formliga yvirtikið 1. jan. 2013.

Sambært innlendingamálaráðnum er fyrisitingarlígi kostnaðurin av yvirtøkuni 5 mió. Hetta er íroknað tær 2,2 mió., sum útlendingastovan hevur at ráða yvir í dag, og sostatt skulu 2,8 mió. finnast á figgjarlógini fyri 2013. Tað verða neyvan hesar 2,8 mió., sum koma at føra okkum í búskaparligt óføri, havandi í huga m.a., at landsstýrið bar eina Saltsiloverkætlan í Tingið, sum varð samtykt á miðjari nátt uttan at vita, hvat endaligi rakstrarkostnaðurin verður av verkætlanini, og hvør skal hava ábyrgd av hesum rakstri í framtíðini. Hinvegin kann yvirtøkan av útlendingamálinum vera við til at styrkja um inntøku-møguleikarnar hjá Føroyum í samband við eitt nú tey 4 frælsini.

Eg fegnist um, at sjálvstýrisflokkarnir, Tjóðveldi, Fram-

sókn, Miðflokkurin, Sjálvstýrisflokkurin og Fólkaflokkurin hava tikið stig til at yvirtaka málsøkið útlendingamál og marknaðeftirlit. Talan er allarhelst um nokk best fyrireikaðu yvirtøku nakrantíð. Undir fullveldislandsstýrinum arbeiddi táverandi lögmláráðharrin, Høgni Hoydal, við yvirtøkuni og stórt og drúgt útgrein-ingararbeiði varð gjørt tá. Útlendingastova er síðani sett á stovn, sum nú í longri tíð hevur verið hoyringsmyndugleiki á økinum og harvið hevur upparbeitt eina vitan og kunneleika til økið. Leingi væntaða útlendingakunngerðin varð sett í gildi í 2010. Felags yvir-lýsing er undirskrivað, har man hevur endað politisku tingingarnar millum stjórnirnar báðar. Hetta er eitt krav sambært yvirtøkulógini.

Harumframt er integrasjónsálit skrivað, sum skal

vera grundarlag undir einum komandi integrasjónspolitikki í Føroyum, har m.a. kunneleikin hjá útlendingum til føroyska málið og føroysk samfelagslig viðurskipti skulu styrkjast. Leggast skal afturat, at óansæð, um yvirtøkan verður framd ella ikki, er tað neyðugt, at vit taka okkum av teimum 883 útlendingunum, sum eru í Føroyum í dag, og geva teimum tey bestu máls-ligu, mentanarligu og samfelagsligu amboðini, sum eru neyðug fyri, at hesi kunnu virka í tí føroyska samfelagnum. Hetta verða vit undir øllum umstøðum noydd at leggja upp fyri í teimum komandi figgjarlógunum. Í integrasjónsálitinum er kostnaðurin av tiltøkum í samband við integrasjón ásettur til áleið 7,2 mió. Hetta er íroknað málskeið, tulkatænastu, málundirvísing, eykaundirvísing

í fólkaskúlanum til børn við øðrum etniskum uppruna, undirvísingartilfar, samskipanarfunktióinir v.m.

Til seinast men ikki minst fer yvirtøkan at bota um ta manglandi rættartrygd, mangir útlendingar í Føroyum hava liðið undir í mong ár. Umsóknir hava ferðast millum danskar og føroyskar myndugleikar, og ongin hevur viljað tikið ábyrgd av teimum mannalagnum, sum mangan eru komnar í klemmu av hesum fyrisitingarlíga og bureaukratiska ruðuleika, ið hevur valdað. Tiskil er tað uppá hægstu tíð, at vit í Føroyum taka fulla ábyrgd og fáa fullan avgerðarmyndugleika á økinum, og at tað verða føroyingar og ikki danir, sum koma at avgera, hvussu okkara útlendingaøkið verður fyrisitið.



Annika Olsen
Løgtingskvinna